

Landschap en biodiversiteit

**Een aantrekkelijk landschap
is meer dan een mooie
omlijsting voor het bedrijf.
De klant ziet het als
onderdeel van het product,
waarnaar hij op zoek is.
Bij plattelandsrecreatie
ligt dat voor de hand,
maar het geldt ook bij
huisverkoop, zorg en
kinderopvang.
Het multifunctionele bedrijf
heeft dus een groot belang
bij een mooie omgeving en
kan daar zelf iets aan doen.**

et Nederlandse cultuurlandschap is voor een belangrijk deel door de landbouw gemaakt en de sector vervult nog steeds een belangrijke rol bij de verdere ontwikkeling.

Multifunctionele bedrijven hebben een gemiddeld areaal van zestig hectare en zijn daarmee behoorlijke grondgebruikers. Ze hebben dus duidelijk invloed op het landschap. Voor veel van deze bedrijven is een mooi landschap één van de aantrekkelijke kanten. Voor de klant draagt het bij aan de beleving van de producten en diensten die de ondernemer aanbiedt. De klanten komen vaak specifiek voor het mooie landschap en de bijbehorende rust en ruimte. De ondernemer 'vermarkt' zo als het ware het landschap via activiteiten en producten. Daarom is agrarisch natuur- en landschapsbeheer waardevol voor bedrijven die het combineren met andere multifunctionele activiteiten en op die manier synergie creëren. Uit een enquête onder 125 multifunctionele ondernemers blijkt dat de helft zich bezighoudt met agrarisch natuurbeheer. Velen van hen vinden het vanzelfsprekend en ze zeggen dat natuurbeheer een meerwaarde geeft aan de

andere bedrijfstakken. De multifunctionele landbouw bevordert dus agrarisch natuurbeheer, omdat een mooi landschap een extra verkoopargument betekent voor de andere activiteiten. De vergoeding die de overheid geeft voor het beheer is voor een derde van de ondervraagden een argument.

Rust en ruimte

Driekwart van de bevolking heeft positieve gevoelens bij het platteland, en vindt vooral rust, ruimte en groen aantrekkelijke aspecten. Het is daarom belangrijk dat het platteland zijn identiteit behoudt, vooral in ruimtelijke zin, en dat rust en ruimte gewaarborgd blijven. De grote rol van agrarische bedrijven in ontwikkeling, beheer en uitstraling van het landschap is hierbij sterk bepalend. Agrarisch natuurbeheer zorgt er tevens voor dat burgers actief bij het platteland betrokken raken. Bijvoorbeeld als vrijwilligers die bomen knotten of nesten van weidevogels markeren. Niet alleen particulieren kunnen dit oppakken, maar ook bedrijven, bijvoorbeeld tijdens een bedrijfsuitje.

Toename van kleinschaligheid

De nieuwe activiteiten op het platteland veranderen het landschap. Dit kan als storend worden ervaren, of als 'verrommeling' worden gezien. Maar een toenemende multifunctionaliteit van het landschap kan verrommeling ook juist tegengaan, aangezien steeds meer boeren zich inzetten voor een mooi landschap.

Uit onderzoek blijkt dat de impact van multifunctionele activiteiten op het landschap beperkt is, natuurlijk met uitzondering van agrarisch natuurbeheer. Vooral het erf en de omgeving veranderen, en dat is vaak positief. Het gaat meestal om kleine veranderingen in het landschap, een toename in menselijke activiteit en de introductie van nieuwe beplanting, objecten en gebouwen op en om het erf. Al met al neemt vooral de kleinschaligheid toe en dit wordt over het algemeen als mooi en positief ervaren. Overigens blijkt dat de invloed van de multifunctionele landbouw erg verschilt tussen gebieden. Dit heeft te maken met omgevingsfactoren, keuzes van ondernemers en de manier waarop regionale overheden opereren. Wanneer ondernemers samenwerken en coalities sluiten

DE TERUGKEER VAN HET BRANDRODE RUND

Veel oude veerassen zijn praktisch verdwenen. Ook het Brandrode rund, een oud koeienras, was rond 1970 vrijwel uitgestorven. Maar een aantal enthousiaste fokkers en Natuurmonumenten hebben het ras van de ondergang gered. De koeien worden ingezet als grazers in natuurgebieden.

Een van de bedrijven die zorgen voor het behoud van dit ras is de Engelenhove in Ede. Dit bedrijf verwerkt de melk van de koe tot 'Brandrood', een exclusieve kaas die is uitgeroepen tot Held van de Smaak van Gelderland.

De ondernemer, Michiel Cassuto, heeft hart voor biodiversiteit. Zijn aanpak vormt een goed voorbeeld hoe je biodiversiteit in stand kunt houden en tegelijkertijd kunt vermarkten. Het ras geeft een extra waarde aan zowel de producten van het bedrijf als de omgeving.

Het is belangrijk dat het platteland zijn identiteit behoudt en rust en ruimte gewaarborgd blijven

met agrarische natuurverenigingen en organisaties voor natuur- en landschapsbeheer, kunnen er plannen voor verbetering van de landschapskwaliteit worden gerealiseerd. Fiets- en wandelroutes en arrangementen voor multifunctionele diensten (verblijf, horeca, enzovoort) versterken de belevingsmogelijkheden van het landschap.

Grotere belevingswaarde

De multifunctionele landbouw vergroot de belevingswaarde van het landschap omdat ze zich nadrukkelijk naar buiten presenteert en de toegankelijkheid en beleefbaarheid van het platteland vergroot. De sector trekt stedelingen het landelijk gebied in en kan het verhaal van het landschap versterken. Hierdoor kan de burger de omgeving veel meer beleven. Het landschap krijgt een grotere betekenis, en daarmee waardering.

Bovendien is multifunctioneel gebruik van grond wenselijk in een sterk geurbaniseerde samenleving als Nederland. Een stad vraagt om een passende omgeving, die niet alleen voedsel produceert, maar waar de stedeling ook kan wandelen en fietsen. De stad heeft allerlei vragen voor

het landelijk gebied, waar de multifunctionele landbouw aan tegemoet kan komen. De functie van het platteland verschuift daarmee van een zuiver productielandschap naar een consumptie- en dienstenlandschap. Multifunctionele activiteiten zullen zich daarom meer ontwikkelen in de omgeving van steden en in toeristische regio's. Maar ze kunnen ook ontstaan in gebieden waar de reguliere landbouw weinig perspectief biedt. Dan is de relatief geringe invloed op het landschap tevens haar grootste bijdrage: dankzij de multifunctionele landbouw kan het agrarisch landschap juist blijven bestaan.

Biodiversiteit

Wereldwijd gaat de biodiversiteit achteruit door krimp van het areaal natuurgebieden en grootschalige toepassing van een klein aantal dier- en gewasrassen. Omdat veel planten- en diersoorten voorkomen in landbouwgebieden, hebben boeren een grote invloed op het behoud van biodiversiteit. Ze kunnen de achteruitgang remmen door bescherming van weidevogels, teelt van oud-Hollandse graansoorten of beheer van slootkanten en akkerranden.

Multifunctionele landbouw vergroot de belevingswaarde van het landschap

Tegelijkertijd kan biodiversiteit een belangrijke productiefactor zijn voor de multifunctionele ondernemer. Het inzaaien van akkerranden met kruiden en bloemen bevoordeelt bijvoorbeeld natuurlijke vijanden, waardoor plagen op de akker bestreden kunnen worden zonder gebruik van bestrijdingsmiddelen. De randen trekken vogels, zoogdieren, vlinders en bijen aan en zorgen voor een prachtig divers agrarisch landschap dat zeer geschikt is als wandelgebied.

Subsidies

De overheid erkent de agrarische bijdrage aan natuur- en landschapskwaliteiten. De aandacht in beleidsnota's gaat uit naar het ruimtelijke aspect (bijvoorbeeld verrommeling als thema) en het sociale aspect (bijvoorbeeld de zorg over leefbaarheid en voorzieningen op het platteland).

CULTUURHISTORISCHE GEBOUWEN

Oude en historische waardevolle gebouwen kunnen de beleving van bezoekers versterken. Behoud van zulke panden leidt ertoe dat cultuurhistorie onderdeel wordt van recreatie en educatie. Het verhaal over de geschiedenis van de gebouwen (verteld in folders, rondleidingen, enzovoort) draagt bij aan de vermarkting van diensten en producten. Een kwart van de multifunctionele ondernemers in de eerder genoemde enquête benut monumentale of cultuurhistorisch interessante gebouwen. Een boer die een nieuw pand neerzet, houdt veelal rekening met de uitstraling van het gebouw in het landschap. De multifunctionele landbouw kan op die manier een positief effect hebben op bebouwing in het landschap.

Voor het beheer van het landschap stelt ze vergoedingen beschikbaar, bijvoorbeeld via de Subsidieregeling Natuur- en Landschapsbeheer (SNL). Ondernemers kunnen op grond hiervan subsidie krijgen voor maatregelen zoals de aanleg van akker- en faunaranden en het markeren en beschermen van nesten van weidevogels. De provincies dragen zorg voor de uitvoering van de SNL in daartoe aangewezen gebieden.

Beloning van maatschappelijke prestaties van de landbouw, waaronder natuurbeheer, vormt ook onderdeel van het nieuwe gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB) van de Europese Unie. Vanaf 2012 verschuift de nadruk van producttoeslagen naar bedrijfstoeslagen. In ruil voor bedrijfstoeslagen moet de boer aan bepaalde ecologische voorwaarden voldoen.

Een nieuwe richting is de gebiedscertificering. Tegenwoordig kunnen agrarische ondernemers gecertificeerd worden voor hun positieve bijdrage aan gebiedskwaliteiten, zoals in het nationaal landschap Het Groene Woud.

Contracten

Natuurorganisaties zetten boeren in voor landschapsbeheer, en stappen over de oude polarisatie tussen agrarische en natuursector heen. Er worden bijvoorbeeld contracten afgesloten tussen de boer en de organisatie over het te ontwikkelen of te beheren landschap.

Natuurmonumenten ziet mogelijkheden voor verdere groei, in een gebiedsgerichte aanpak. Natuurorganisaties en boeren moeten daarvoor samen om tafel, onder leiding van een gebiedsconsulent. In het overleg kunnen beheersvergoedingen en beheersregimes worden afgestemd op het gebied en flexibeler gemaakt. Een gebiedsgerichte aanpak heeft veel meer impact, zowel voor de natuur als voor de ondernemer. Natuur kan een integraal onderdeel worden van een economisch en maatschappelijk verantwoorde bedrijfstak.

Ook van de zijde van de boeren is er een kentering in het denken over agrarisch natuurbeheer. De insteek is zakelijker dan vroeger: de beleving van het land door anderen wordt meegenomen. Natuurbeheer wordt steeds vaker gezien als een factor die perspectief biedt.

Natuurbeheer wordt steeds vaker gezien als sector die perspectief biedt

NATUUR- EN LANDSCHAPSNORM

De Natuur- en Landschapsnorm is de basis voor een eenvoudig uitvoerings- en financieringssysteem voor een aantrekkelijke en streekeigen natuur- en landschapskwaliteit. Dit systeem verkeert in de uitprobeerfase.

Als bedrijven een vergoeding willen ontvangen voor geleverde groene/blauwe diensten (met andere woorden: natuur- en waterbeheer) moeten ze aan zes eisen voldoen.

De belangrijkste is dat ten minste 5% van het bedrijfsareaal bestaat uit streekeigen landschapselementen en niet als productiegrond benut wordt. Verdere eisen betreffen actief beheer van die natuur- en landschapselementen en verwerking van maaisel en snoeihout. De boer dient een variatie aan gewassen te telen. Het erf moet voor ten minste 40% met 'groen' zijn ingericht en de bedrijven moeten een keuze maken uit maatregelen om vogels, zoogdieren en andere fauna te beschermen.

